

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Хандагайтинская средняя общеобразовательная школа» Овюрского района

СОГЛАСОВАНО

Рук. Точки роста

Ю. С. Донгак Донгак Ю. С.
от «31» 08 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

А. В. Монгуш Монгуш А. В.
Приказ № 1
от «31» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

внеурочной деятельности

“Товва доглом - чорсааралом”

Класс: 3, всего 34 часов в год

Учитель: Куцеев СС, Ортман СС, Жамбалов ОХ, Сат АА

Хандагайты - 2023

«Тыва дылым-чоргааралым»

Программанын допчузу:

1. Тайылбыр бижик
2. Планнаттыг туннелдери
3. Ооредилге-тематиктиг планнаашкыны
4. Литература данзызы

Тайылбыр бижик

Ажылчын программа муниципалдыг бюджеттен хамаарылгалыг өөредилге чери Хандагайтиги ортумак ниити билиг школазының 2023 чылдың август 31-де 1 дугаарлыг дужаал-биле бадылаан эге школага болгаш кол ниити өөредилгеге ФКӨС кирилдезиниң негелдезинге кичээлден дашкаар ажыл-чорудулганы организаастаарының дугайында саавыырының негелдезинге дүүштүр кылган.

Тыва дыл – аныяк бижиктиг дылдарның бирээзи. Тыва дылды башкылаашкынын шынарын бедидиринче башкыларга кол сорулга салдынган.Келир уенин салгакчылырын торээн дылынга ынак,ону унелеп билир кылдыр ооредир, кижизидер.А ону канчаар боттандылары башкыларнын чогаадыкчы чоруундан,кичээлге янзы буру аргалар, методтарны ажыглаарындан хамааржыр.Кичээлдер уругларга солун,чаа чуулдерни берип, кичээнгейин хаара тудуп турар . Амгы үеде ооң янзы-бүрү талаларын шинчилээр ажылдарны чүгле дыл эртемденнери чорудуп турар эвес, аңаа өөреникчилер шичилел ажылдар дузазы-биле база хире-шаа-биле киржип турар.

«Тыва дылым-чоргааралым» деп программаны тургузарда орус дылдын «Занимательная грамматика», «Занимательный русский язык» деп программаларны ооренип коргеш, аңаа даянып тыва дылга ажыглап болгу дег чуулдерге ундезилеп уннер, ужуктер, состер–биле оюн хевирлиг онаалгаларны,мергежилгелерни,айтырыгларны,бодалгаларны,кроссворд,ребустарны тургускаш ажыглаарга оореникчилернин угаап бодаары, состерни шын бижири, бижик демдектерин сагыыры база дыл талазы-биле билии быжыгып ханылаарынга салдарлыг .

Оюн хевирлиг онаалгаларны, мергежилгелерни, айтырыгларны, бодалгаларны, ребустарнын, кроссвордтарны, состер, ужуктер, уннер-биле ажылдарны методика ёзугаар кажан ажыглап болурун мынчаар сумелеп турар:

1. Теманы ооренип дооскаш, уругларнын билиин хынаар сорулга-биле чорудар
- 2.Туннел болгаш катаптаашкын кмчээлдернин онаалгаларынга оюннар дузазы-биле хынаары

3. Кичээлден дашкаар ажил-чорудулганы кыска уе тургузунда ажыглаар мергежилгелерни башкы уругларнын харназынын аайы – биле дууштур, бодунуу–биле таарыштыр тургузуп алыр

Ол ышкаш Россия Федерациязының школалары амгы үеде федералдыг күрүнениң өөредилге стандарттары ёзугаар ажылдап эгелээн болгаш өөредилге планнарында аңаа тускай шактарны аңгылаан.

Кичээлден дашкаар ажил-чорудулга, кичээлге бодаарга, өөреникчилерниң эстетиктиг культуразын элээн делгемчидер. Моон алгаш көөрге, өөреникчилерни кичээлден дашкаар ажил-чорудулгаже хаара тудары – амгы үениң негелдези. Тыва дыл, литературлуг номчулга кичээлдеринге уругларның сонuurгалын бедидериниң бир аргазы – кичээлден дашкаар ажил-чорудулгаже киирери.

Кичээлден дашкаар ажил-чорудулга – өөредиглиг болгаш кижизидилгелиг класстан дашкаар чорудар ажилдарның бирээзи. Ооң өөредиглиг ужур-дузаны: өөреникчилерниң кичээлдерге алган билиглерин болгаш чаңчылдарын немээр, делгемчидер база ханыладыр; бердинген темазынга хамаарышкан материалдар чыып, оларны системажыдып, сайгарып, түннел үндүреринге өөредир; словарьлар болгаш өске-даа немелде литература-биле таныжар; кежээлер, мөөрейлер, делгелгелер организаастаар; көргүзүг материалдары белеткээр — бо бүгү өөреникчилерниң бот-идепкейин болгаш сонuurгалын бедидеринге улуг ужур-дузалыг.

Кичээлден дашкаар ажил-чорудулганың темазын шилээниниң чугулазы

Дыл — ниитилелде эң-не кол шимчедикчи чепсек. Өөреникчи кижини бодунуң төрөөн дылының тыптып сайзырап келген төөгүзүн, ооң ниитилелде амгы үеде туружун сайгарып боданып өөренири амгы үениң негелдези. «Тыва дыл» эртемин өөредир шактарның эвээжи-биле уругларга немелде кичээлди шак бо эртемге эрттирери чугула чүүл болуп турар. Ооң-биле чергелештир уругларның эртемге сонuurгалын көдүрүп, төрөөн дылынга ынакшылын күштелдирер.

Кичээлден дашкаар ажил-чорудулганың сорулгалары

Өөредиглиг:

- өөреникчилерни «Тыва дыл» эртеминге сонuurгалдыг кылдыр өөредир;
- тыва дылды амыдырал-биле холбап, бүгү талалыг сайзыраңгай, бедик культуралыг, чараш мөзү-шынарлыг, чогаадыкчы арга-шинектиг кижини хевирлээр;
- уругларны бот-тывынгыр, чогаадыкчы ажылдап өөредир.

Сайзырадыр:

- уругларның амыдыралче бот-тускайлаң медеделдиг көрүжүн хевирлеп, чогаадыкчы арга-шинээн сайзырадыр;
- аас болгаш бижимел чугааны делгеренгей, утказынга дүүштүр шын ажыглап, сайгарарын сайзырадыр.

Кижизидилгелиг:

- сагыш-сеткили байлак, мөзү-бүдүжү чаагай, эптиг-чөптүг;
- кижилерге, төрөөн черинге, бойдузунга ынак, хумагалыг;
- хамааты бот-меделели бедик, ада-чурт төөгүзүн үнелеп билир
- номчулгага сонuurгалдыг, чогаадыкчы езу-биле боданып, бодунуң туружун амыдыралдың кандыг-даа байдалында камгалап билир кижини кижизидер.

Планнаттыңан түңнелдер (ФКӨС-туң негеледелери-биле):

Предметтиг түңнелдер (предметные):

- тыва дылдың теориялыг билиглери;

— төрээн чериниң төөгүзү;

— тыва дылдың тывылганы;

— тыва дылдың адырларынга янзы-бүрү интеллектуалдыг оюннарның билиглери (лексика, фонетика, грамматика)

Бот-тускайлаң түңнелдер:

— мөзү-шынары бедик, бот-сайзыраңгай чогаадыкчы кылдыр ажылдап өөрөнгени;

— ада-өгбезиниң төөгүзүн, чаагай чаңчылдарын билип чоруур кылдыр хевирлээри;

— тыва чоннуң, күрүнениң төлээзи кылдыр санап, ооң улусчу ужурларын сагып, салгап кижизидери;

— төрээн чуртунга, ие дылынга, чонунга хумагалыг, ынак болур;

— бодунуң үзел-бодалын бот-тодарадып, бот-углап, бот-сайзырадып билир;

— чаа билиглер шиңгээдип алырын медреселдиг-биле угаап билир;

— патриотчу тура-соруктуг, күш-ажылга ынак, эртем-билигже чүткүлдүг, кадык амыдыралдыг болур.

Метапредметтиг түңнелдер:

— чүге өөренириниң сорулгаларын билип, ону янзы-бүрү аргалар-биле чедип алырын билир;

— чидиг айтырыгларны чогаадыкчы арга-биле дилеп тывары;

— кылыр чүүлүн сорулгазының аайы-биле күүседип, планнап, доозуп билир;

— өөрөнгөн чүүлдерин системажыдып билир;

— янзы-бүрү медээ алыр чүүлдерни тып билири (словарьлар, номнар, интернет четкизинде сайтылар, энциклопедиялар, библиотека, картотека, номчулга залы...)

— кижиги бүрүзүнүн бодалын дыңнап, чөпшээрэжиң, эдип билири;

— коллективтиг ажилдажылга үезинде кылыр чүүлүн хуваап, демнежиң, юодунуң үлүүн кирип, бот-боттарын хынажып билири;

— тыва дылдың өске эртемнер-биле холбаалыын болгаш ооң ужур-утказын билири;

— тыва дылга хамаарышкан билиглерин билдилиг ажыглап, бедик чугаа культуралыг болур.

Программаның утказы

«Тыва дылым-чоргааралым» деп кичээлден дашкаар ажил-чорудулгага планнаттынган программа 34 шакка планнаттынган. Программа 3-ку класстын оореникчилеринин назы-харынга дууштур тургустунган. Неделяда 1 шак. Программа ниитизи-биле ургуларның ниити кругозорун, культуразын бедидип, дыл-домаан сайзыратпышаан, колдуунда янзы-бүрү оюннар хевиринге эртер.

Программа 34 шакка кордунген.

3 класс – 34 шак (теориязы – 10 шак, практиктиг кезээ – 24 шак).

Ооредилге-тематиктиг планнашкыны (3 класс)

№п/п	Ооренир чуулдун кезектери,темазы	Шактарнын хуваалдазы			Хуну
		Шупту	Теориязы	Практика	
	Состер	10	2	8	
1-2	Антонимнер. Оюннар «Состу тып»...	2	1	1	
3-4	Синонимнер	2	1	1	
5-6	Оюннар «Улегер домакты уламчыла...»	2		2	
7-9	Улустун аас чогаалынын хевирлери	3		3	
10	Ойнап тургаш оорениили	1		1	
	Оларны чуге ынчаар адаарыл?	10	4	6	
11-13	Состер канчап тыптып келгенил?.	3	1	2	
14-15	Тыва алфавиттин тывылганы	2	2		
16-17	Чуу деп кужул?	2	1	1	
18	Чуу деп аныл?	1		1	
19	Чуу деп балыгыл?	1		1	
20	Состер байырлалы	1		1	

	Эргижирээн сосстер	10	3	7	
21-25	Архаизмнер-эргижирээн сосстер	5	3	2	
26-27	Тоогу билбес тоорээр,торел билбес турээр?	2		2	
28-29	Ада тоогузу алдын, ие тоогузу монгун Ыры «Авай»	2		2	
30	Проект «Билдинмес сосстер»	1		1	
	Чаа сосстер	4	1	3	
31-32	Неологизмнер. Оюн «Чаа соссту тып?»	2	1	1	
33	Ойнап тургаш оорениили	1		1	
34	Толевилел «Неологизмнер - чаа сосстер». Туннел кичээл	1		1	

Литература даңзызы

1. Алдын-оол Х.С. Аянныг номчулга. – Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 1983
2. Бавуу-Сюрюн М.В., Ондар О.М. Тыва дыл талазы-биле сургуулдарның эртем-шинчилел ажилдарының тематиказы болгаш үлегерлери. — Абакан, 2007
3. Бавуу-Сюрюн М.В., Куулар Ч.К. Тыва дылдың лексиказынга факультативтер. – Кызыл, 2005
4. «Башкы» журналдары
5. Интернет- ресурста сайтылар

